

toernooi tusschen Laurens Janszoon Koster en Gutenberg.

Wij kunnen ook de geschiedenis van het papier, of beter nog van de papierindustrie niet verwaarloozen zonder gevaar te loopen een schakel te missen in de ontwikkelings-geschiedenis der drukkunst. De eerste Duitsche papiermolen werd opgericht door den Nurnberger Raadsheer Ulman Stromer, spoedig te Freiburg gevolgd door de bouw van een molen in 1411, terwijl in 1440 Zwitserland reeds vele molens telde die merkwaardig genoeg nog heden ten dage bestaan.

In die oude dagen was de geheele opbrengst der papiermolens waar de lompenbrei door zware houten hamers werd gestampt in een soort rond-draaiende kuip, dat alles door een waterrad bewogen, bestemd voor de kloosters en kerkregeeringen, doch spoedig vond een deel ook zijn weg naar de Frankforter- en Leipziger Messe, en van Bazel uit langs den Rijn naar ons land.

In die tijden kochten de stedelijke besturen hun papiervoorraad in de markt-plaatsen waar de gelegenheid de beste was, en zoo kocht Haarlem bijvoorbeeld altijd Fransche en Vlaamsche papieren blijkens de watermerken die voorkomen in oud Haarlemsche archiefstukken.

De pittige opbloei van het maatschappelijk leven onder Prins Maurits, toen de groote plassen in Noord-Holland werden leeggemalen en overal gestreefd werd naar het brengen van orde in den chaos van dat geheel nieuw en frisch gedoe, moest wel medebrengen de zucht om alles zelf te doen wat tot dusverre aan anderen was overgelaten.

En hoewel het gemis aan waterbeweegkracht, de belangrijke factor die de Zwitsersehe en Schwarzwaldler papiermolens begunstigde, hier voelbaar was, de molenmaker Jan Adriaansz. Leeghwater bouwde molen op molen bewogen door de winden, die als symbool van 't voorjaars-ontluiken van Nederlands grootheid over de-zooeven drooggemalen — velden wuifden en de ranke wicken in steeds groeiend aantal dienstbaar maakten aan de vervaardiging van materialen van allerlei aard.

En zoo verkregen Jan Jacobsz. en Aelbert Nannigh op 3 Maart 1594 een octrooi op een papiermolen, die bij Alkmaar werd gesticht, en zij motiveerden hun verlangen om bescherming door octrooi, door te wijzen op de moeielijkheid om bekwame arbeiders voor hun bedrijf te kweken en de kosten daaraan verbonden.

Zoo schrijven zij dus „voornoemde neringe

It is een seer profitelick boeck voer allen
mensche ende is ghebetē der zielē troest.
Twelch vergader is wt veel ghoder boeken. en tractet principalē van
den x. gheboden goods gheordincert mit veel schoene leeren. exempelē by
Nouen legenden en martelen vande heylighen en veel suuerlike ghebedē en and geden.

BOEKTTITEL 15^E EEUW. (BIBLIOTHEEK DER R. U. TE UTRECHT).